

WWF-Norge
Postboks 6784 St. Olavs Plass
0130 Oslo

Framtiden i våre hender
Fredensborgvn. 24 G
0177 Oslo

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

1/7/12

Kopi:

Direktoratet for Naturforvaltning

Høringsinnspill til ny erstatningsordning for rovviltskade på husdyr

WWF, Foreningen Våre Rovdyr (FVR) og Framtiden i våre hender (FIVH) viser til *Innstilling fra ekspertutvalg vedrørende endringer i erstatningsordningen for rovviltskade på husdyr og høringsbrev fra Miljøverndepartementet Høring- Forslag til endringer i erstatningsordninger for husdyr og tamrein*. WWF, FVR og FIVH er svært positive til at det utarbeides forslag til nye erstatningsordninger, og ønsker med dette å presentere våre innspill til en ny erstatningsordning for rovviltskade på sau.

Generelle kommentarer

Ekspertutvalget har levert en omfattende innstilling som svært godt beskriver utfordringene og erfaringene med dagens erstatningsordning og presenterer interessante alternativer til nye erstatningsordninger. Det er ingen tvil om at dette er et komplekst og meget omfattende tema, med mange berørte parter, og hvor en rekke hensyn skal inkluderes i en ny ordning. Konflikten mellom saueneæringen og fredet rovvilt er en av hovedutfordringene i forhold til å sikre levedyktige bestander av fredet rovvilt i Norge. Vi er derfor positive til at dagens erstatningsordning gjennomgås, med tanke på å redusere tapstallene, samt økt presisjon i erstatningsutbetalinger og redusert ressursbruk for staten.

Undertegnede organisasjoner legger spesielt vekt på Regjeringens tiltredelseserklæring fra 2009, Soria Moria 2, hvor det står at erstatningsordningene for rovviltskade på beitedyr skal endres «med sikte på at faktiske rovdryrtap skal erstattes». Videre presiseres det i høringsbrevet fra Miljøverndepartementet at forlikspartene skal søke enighet om en mer konfliktdempende erstatningsordning. Dette forventer undertegnede organisasjoner at legges til grunn for arbeidet med nye erstatningsordninger.

Vi mener at norsk rovviltpolitikk generelt må konsentreres om tiltak som hjelper husdyrnæringen til å sameksistere i en natur der det finnes rovdyr. Penger og innsats må gå til tiltak som stimulerer til nye løsninger og begrenser skade. Dagens ensidige pengebruk på døde sauer og døde rovdyr kan ikke forsvares, verken ut fra naturvern hensyn, ressursbruk eller dyrevelferd.

WWF, FVR og FIVH har derfor som utgangspunkt at:

- Midler til erstatning for død sau må flyttes til forebyggende tiltak og betaling for levende dyr
- Tap av dyr, enten de er på innmarks- eller utmarksbeite, er et problem for næringen som LMD må adressere i større grad enn det gjøres i dag. For at de forebyggende tiltakene skal bli så effektive som mulig, er det viktig at problemer og virkemidler forvaltes innenfor samme område. Dette betyr at størstedelen av de offentlige midlene til skadeforebygging, bør håndteres av LMD, ikke MD slik det er i dag. En forvaltning av bevilgningene gjennom LMD vil gi landbruket mer eierskap til problem og løsning gjennom at det er "egne midler" som brukes, og dermed fremtvinge effektivisering og mer målrettede tiltak

Generelt savner vi et større fokus på dyrevelferd i ekspertutvalgets gjennomgang og utvalgets anbefalinger. Dagens erstatningsordning for sau fokuserer ikke på dyrenes velferd, men snarere på konfliktdependente tiltak i form av erstatninger av tapte dyr. Vi mener dette fokuset ikke skal veie tyngre enn viktigheten av å sikre beitedyrenes velferd. Husdyrenes overlevelse på utmarksbeite bør derfor få ytterligere oppmerksomhet i en ny erstatningsordning.

Konkrete innspill til ny erstatningsordning

Vi registrerer at utvalget foreslår at en justering av dagens erstatningsmodell bør iverksettes raskt, og lister opp en rekke endringer. Undertegnede organisasjoner ønsker å gjøre Miljøverndepartementet og Stortinget oppmerksom på at flesteparten av foreslåtte endringer ikke vil bidra til tapsreduksjon eller styrker dyrevelferden til beitedyrene. Vi mener hovedfokuset må være å redusere tap av beitedyr, samt dokumentere tapsårsaker.

Vi syntes imidlertid det er positivt at det foreslås videreføring av normaltapsprosjektet. At normaltapet er korrekt er en forutsetning for å kunne oppfylle Regjeringens krav til at erstatningsordningene skal erstatte reelle tap.

Ved justering av dagens modell krever WWF, FVR og FIVH at følgende elementer må på plass for å sikre reduserte tap på beite (uavhengig av hvilken modell en velger):

Alle tapsårsaker må registreres systematisk

Tapstallene i fylker uten rovviltforekomst har også økt i antall siden 70- og 80-tallet, og det er avgjørende og adressere disse tapsårsakene for å redusere tapstallene. Flåttbårne sykdommer er økende både i antall og utbredelse, og det er samtidig dokumentert områdevis store utfordringen med alveld. Sykdom, påkjørsler, drukning og andre ulykker bidrar til de største tapene. Figur 15 c i ekspertutvalgets innstilling viser at det forekommer en del tap til rødvilt, spesielt av lam. Vi mener at slike tap må dokumenteres på nasjonalt nivå og registreres i databasen, på lik linje med tap til andre rovdyr.

En sammenstilling av samtlige tapsårsaker, og dertil avbøtende tiltak, må implementeres raskt. Det er ikke før alle tapsårsaker blir kartlagt og adressert at tapstallene kan bli redusert.

Dagens driftsform i prioriterte rovviltområder må opphøre

Å sette forsvarsløse husdyr ut i et område med rovvilt uten sikring gjennom forebyggende tiltak og tilsyn, må ikke være tillatt. En slik praksis viser uansvarlighet ovenfor dyrene og er en samfunnsøkonomisk belastning, da det med stor sannsynlighet resulterer i høye tap.

Det nye rovviltforliket presiserer at i prioriterte rovviltområder skal saueproduksjon på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling, med utgangspunkt i forekomst av rovvilt i beiteområdet. Undertegnede organisasjoner understreker at en slik forvaltning må følges opp i praksis. At erstatningsmyndigheten i dag ikke kan sette krav til brukeren om gjennomføring av forebyggende tiltak i områder med dokumentert rovviltforekomst, er en stor svakhet ved dagens system og bidrar til å opprettholde de høye tapstallene og manglende engasjement for nytenkning i forhold til forebyggende tiltak.

Dagens sauehold er ikke forenelig med en utmark med rovvilt, og undertegnede organisasjoner krever at dagens driftsform i områder med rovvilt må endres.

Strengere krav til dyreeier og beitedyrenes generelle helsetilstand må vurderes av veterinær før beiteslipp

Vi støtter ekspertutvalgets forslag om økte krav til dyreeier/foretak og mener at dette må etableres så raskt som mulig. I tillegg til krav om tapsreducerende tiltak, må det stilles krav til dyreeier om levering av data på lammevekter ved beiteslipp, medlemskap i beitelag/Sauekontrollen og en evaluering av de ulike forebyggende tiltakene etter endt beitesesong.

Dyr med nedsatt immunforsvar og generelt dårlig helsetilstand har dårligere forutsetning for å overleve på utmarksbeite, både i områder med og uten rovdyr.

Innstillingen fra ekspertutvalget opplyser at 18 % av alle fødte lam dør før slaktesesongen, hvor hele 50 % dør før de blir sluppet på beite. Dette er alvorlig høye tall som viser store utfordringer ved dagens dyrehold. Til tross for at det er pålagt at beitedyrenes generelle helsetilstand blir sjekket før beiteslipp, blir dette i for liten grad gjennomført i praksis. At 70 % av alle døde beitedyr skyldes andre årsaker enn rovdyr, understreker behovet for bedre helsesjekk av dyrene før slipp.

Vi viser for øvrig til "Forskriften om velferd for småfe", § 25: *Ved slipp og hold av småfe på utmarksbeite skal eier eller annen med ansvar for dyrene, sikre at: a) samtlige dyr har god helsetilstand og er i forsvarlig hold.* Undertegnede organisasjoner er meget kritiske til at det med dagens driftsform er mulig å sikre dyrenes helsetilstand gjennom beitesesongen. Gitt store og uoversiktlige beiteområder, sau uten flokkatferd og vill norsk natur mener vi det gjør det meget vanskelig å sikre dyras velferd i beitemånedene. Dette må følges opp og forbedres.

Erstatningsbeløpet må være lavere enn slakteprisen

Så lenge erstatningsbeløpet er høyere enn slaktebeløpet finnes det lite økonomisk insentiv til å holde husdyrene i live gjennom beitesesongen. En slik ordning bidrar ikke til tapsreducerende tiltak og sikrer heller ikke dyrevelferden.

Vurdering av utvalgets to foreslåtte alternative erstatningsmodeller

Under følger noen konkrete kommentarer til utvalgets foreslåtte erstatningsmodeller:

Geografisk differensiert erstatning

Dette er en modell som har potensiale til å gi insentiv til tapsreducerende tiltak, og som kan være samfunnsøkonomisk effektiv, samt redusere saksbehandlingstid og stimulere til reduksjon av skjønn hos fylkesmennene. Vi er i utgangspunktet positive til en slik modell og mener at deler av dette alternativet, som et minimum, bør tas med i utarbeidelsen av en ny erstatningsordning fordi det i stor grad vil kunne bidra til å redusere tapene og de økonomiske kostnadene.

Undertegnede organisasjoner er imidlertid skeptiske til utvalgets foreslåtte kriterier for denne modellen når det gjelder erstatning i områder med en gitt rovviltforekomst. Ved en innføring av en slik erstatningsmodell vil en hverken få redusert tapstallene, dokumentert skadevolder eller registrere andre tapsårsaker enn rovvilt. Undertegnede organisasjoner er svært kritiske til en slik modell, da dette bidrar til å opprettholde konfliktnivået i rovdyrrområder. Denne modellen vil være konfliktdrivende og virke mot erstatningsordningens hensikt: å redusere konfliktnivået og erstatte faktiske rovdyrtap.

I områder uten faste forekomster av rovvilt foreslår utvalget at dagens erstatningsordning

videreføres. Undertegnede organisasjoner minner om at ca 100 000 sau dør på utmarksbeite hvert år av andre årsaker enn rovvilt. Dette er et uforsvarlig høyt tall og dette er ikke adressert i foreslåtte modell. Dagens erstatningsordning setter ikke krav til systematisk registrering av andre tapsårsaker enn rovvilt, noe vi mener er en av de største svakhetene i dagens modell. Fokuset på dyrevelferden er fraværende, og det er ingen insentiver som stimulerer til å redusere tapene.

Erstatning for alt tap på beite

Denne modellen gir hverken insentiv til å redusere skadeomfang eller bidrar til å dokumentere skadevolder. Undertegnede organisasjoner er svært skeptiske til denne modellen, da vi ikke ser at foreslåtte modell vil oppfylle Regjeringens krav til at faktiske tap erstattes, eller at modellen vil redusere konfliktnivået.

WWF, FVR og FIVH krever at følgende erstatningsmodell blir vurdert:

Forhåndserstatning

Vi krever at en modell basert på forhåndsutbetalt risikoerstatning blir inkludert i arbeidet med nye erstatningsordninger. Dette er den av de alternative modellene som i størst grad stimulerer til iverksetting av forebyggende tiltak. Med større ressursbruk på levende dyr og lavere kostnader til skadedokumentasjon, vil en slik modell på sikt kunne bli svært kostnadseffektiv.

Vi registrerer at det er stor motstand mot dette alternativet fra næringen. Vi vil allikevel fremheve dette som en ideell modell, både ut fra et naturvern-, dyrevelferd- og samfunnsøkonomisk hensyn. Vi mener den svenske erstatningsmodellen for rein er et godt eksempel på en velfungerende modell, hvor reineiere årlig mottar en økonomisk sum estimert på forekomst av rovvilt og risiko for skade på rein. Ordningen betegnes som vellykket av svenske myndigheter og forvaltning. Det var imidlertid en utfordring i starten da ordningen skulle implementeres, med lokal motstand fra næringen, men i dag er den svært vellykket og det er ingen som ønsker tilbake den gamle ordningen. Den gamle ordningen er for øvrig den erstatningsordningen vi praktiserer i Norge i dag.

En slik risiko-estimert forhåndserstatning krever vi at også må kunne tilpasses norske forhold i saueneeringen. Vi mener at elementer fra denne ordningen uansett bør videreutvikles og implementeres i en ny modell, for eksempel i form av en prøveordning i rovdyrutsatte områder.

Øvrige kommentarer

Til tross for at en del foretak iverksetter forebyggende tiltak, og store økonomiske summer utbetales til slike tiltak årlig, har ikke de totale tapstallene blitt redusert. Vi etterlyser at MD evaluerer dagens forebyggende tiltak. En slik evaluering må belyse den faktiske effekten av de

ulike tiltakene og i hvilken grad de blir omsøkt og benyttet. Å identifisere hvilke tiltak som har en ønsket tapsreducerende effekt og hvilke som ikke viser lignende resultat, er avgjørende for å redusere tapstallene i rovviltutsatte områder. Dette er spesielt viktig i områder hvor regionale bestandsmål for de ulike rovviltartene ikke er nådd. Her er det viktig å sette i gang langsiktige forebyggende tiltak som muliggjør sauehold i områder hvor forvaltningen jobber med å øke rovviltbestanden for å nå nasjonale og regionale bestandsmål, eller alternativt gi midler til omstilling til andre løsninger.

Konklusjon

Siden første rovviltforlik i 2004, og frem til i dag har det vært 8 beitesesonger med frittgående beitedyr i områder med og uten rovviltforekomst. Hvert år dør ca. 130 000 sau, hvorav 100 000 dør av andre årsaker enn rovvilt. Samtidig blir om lag 200 rovdyr blir drept som skadeforebyggende tiltak, og rundt 75 millioner kroner utbetales for døde beitedyr. Dette er hverken en etisk, langsiktig eller bærekraftig rovviltforvaltning. Rovviltforliket fra 2004 og 2011 presiserer at rovviltforvaltningen skal oppfylle Stortingets todelte målsetting, nemlig å sikre overlevelsen til både rovdyra og beitedyra i utmarken. Undertegnede organisasjoner ser ikke at rovviltforvaltningen så langt har vært vellykket, og krever at Stortinget sikrer at de nye erstatningsordningene bidrar til å holde liv i både beitedyr og rovdyr. Dagens forvaltning, med gjeldende erstatningsordninger, opprettholder dagens høye tap av beitedyr og rovdyr, og er dermed konfliktskapende.

Vi etterlyser en erstatningsordning som faktisk reduserer tapstallene, både de som er forårsaket av rovdyr og andre årsaker. Dagens forvaltning har delt Norge inn i prioriterte rovvilt- og beiteområder, hvor de beitedyra og rovdyra har prioritet i hvert sitt område. Det vil si at i prioriterte beiteområder praktiseres det en lav terskel for å ta ut rovdyr. En slik praksis krever vi at også må fungere i prioriterte rovviltområder. I prioriterte rovviltområder skal det ikke være tillatt å slippe beitedyr som ikke har kontinuerlig tilsyn. Rovvilt vil ta beitedyr om de har muligheten, og det må være husdyreier sitt ansvar å forhindre tap. Det er ikke før dette blir adressert at rovvilttapene kan bli redusert. Beiting uten tap i rovvilthabitat må innebære forandringer i driftsformen.

Videre krever WWF, FVR og FIVH at forskningsresultater og kunnskap må integreres i forvaltningen og være grunnlag for utarbeidelsen av nye erstatningsordninger. Det har vært og er en stor investering i forskning på store rovdyr og beitedyr gjennom både Scandulv, Scandlynx, Det skandinaviske bjørneprosjektet, og Rovdatas nasjonale overvåkningsprogram. Dette er forskning i verdensklasse som må bli tillagt mye større vekt i forvaltningen rovdyr/beitedyr enn det gjør i dag.

Hovedkonklusjonene fra de ulike forskerprosjektene er at endring i driftsform og å skille rovdyr og beitedyr i tid og rom, er eneste måte å forhindre rovdyr tap. Skadefelling bidrar ikke til å redusere tap, kun forhindrer tap i enkeltsituasjoner. Slik dagens erstatningsordning er lagt opp, er skadefelling og uttak eneste virkemidler for å redusere tap. Dette er ikke en forsvarlig måte å

forvalte utrydningstruede rovdyr, som heller ikke bidrar til å redusere konflikten mellom rovdyr og beitedyr.

Vi ønsker å gjøre oppmerksom på at norsk rovviltforvaltning er tilnærmet ekstrem i Europeisk sammenheng. Selv om Norge kun har 0,3 % av Europas bjørner, 0,2 % av Europas ulver, 7,0 % av Europas gaupe og 35 % av Europas jerver, utbetaler Norge 44 % av Europas totale erstatningsutbetalinger. Det må læres av Europeiske land som klarer og både ha store bestander av rovdyr og sau på utmark, og vi krever at slik informasjon og erfaring innhentes når den nye erstatningsordningen for sau utarbeides.

Vi etterlyser et mye tydeligere fokus på beitedyrenes helse og dyrevelferd i dagens beitebruk. Vi krever at de nye erstatningsordningene adresserer disse svakhetene.

WWF, FVR og FIVH anmoder på det sterkeste at våre innspill vil bli inkludert i den kommende behandlingen av erstatningsordningene. Vårt felles mandat og mål er å ivareta rovdyrenes interesser og sikre deres langsiktige overlevelse i norsk natur. For å lykkes i og sikre rovdyrenes plass i naturen og øke samtlige rovviltarters bestandsmål, må tapstallene på beitedyr reduseres. Vårt krav om å endre driftsform i områder med rovvilt er den eneste løsningen på den konstruerte konflikten mellom beitedyr og rovvilt.

Ta gjerne kontakt dersom det skulle være spørsmål eller behov for ytterligere utdyping av enkelte punkter.

Vennlig hilsen

Arild Skedsmo
Fagsjef
WWF

Yngve Kvebæk
Daglig leder
Foreningen Våre Rovdyr

Arild Hermstad (sign.)
Leder
Framtiden i våre hender

